

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUĞU OLAN EVLİ BİREYLERİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE ÇİFT UYUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİDE BAĞLANMA YARALANMALARININ ARACI ROLÜ *

Sare TERZİ İLHAN¹

Şerife İŞİK²

Öz

Bu çalışmanın amacı; özel gereksinimli çocuğı olan, en az bir yıldır evli bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmalarının aracı rolünün incelenmesidir. Çalışma grubu özel gereksinimli çocuğı olan ve çalışmaya katılmak için gönüllü 167 evli bireyden oluşmaktadır. Çalışma verileri “Kişisel Bilgi Formu”, “Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi”, “Evlilikte Bağlanma Yaralanmaları Ölçeğı” ve “Çiftler Uyum Ölçeğı” aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, Basit Doğrusal Regresyon Analizi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ve Sobel Testi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına dayalı olarak elde edilen sonuçlara göre, özel gereksinimli çocuğı olan evli bireylerin kişilik özellikleri (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk), bağlanma yaralanmaları ve çift uyumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Özel gereksinimli çocuğı olan evli bireylerin kişilik özellikleri (nevrotizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk) bağlanma yaralanmaları, bağlanma yaralanmaları çift uyumlarını ve kişilik özellikleri çift uyumlarını anlamlı bir şekilde yordamaktadır. Nevrotizm ile çift uyumu, yumuşak başlılık ile çift uyumu ve sorumluluk ile çift uyumu arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmalarının kısmi aracı rolü olduğu bulunurken; dışadönüklük ile çift uyumu ve deneyime açıklık ile çift uyumu arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmalarının tam aracı rolü olduğu bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları ilgili literatüre dayalı olarak tartışılmış ve gelecek yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma yaralanmaları, kişilik özellikleri, çift uyumu, özel gereksinimli çocuğı olan bireyler

* Bu çalışma Prof. Dr. Şerife Işık danışmanlığında Sare Terzi İlhan tarafından 2020 yılında tamamlanan “Özel Gereksinimli Çocuğı Olan Bireylerin Kişilik Özellikleri ile Çift Uyumları Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmalarının Aracı Rolü” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: sare.terzi@amasya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7728-8909

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, E-posta: serife7403@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5184-8218

TERZİ İLHAN, S., İŞİK, Ş. (2022). Özel Gereksinimli Çocuğı Olan Evli Bireylerin Kişilik Özellikleri İle Çift Uyumları Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmalarının Aracı Rolü. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 22 (56), 501- 537. DOI:10.21560/spcd.vi.931593

THE MEDIATING ROLE OF ATTACHMENT INJURIES IN THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY TRAITS AND COUPLE ADJUSTMENT OF THE INDIVIDUALS HAVE A CHILD WITH SPECIAL NEEDS

Abstract

The aim of this study is investigating the mediating role of attachment injuries between personality traits and couple adjustment of the people who have been married for at least one year and have a child with special needs. Studies were conducted to examine the mediating role of attachment injuries between the personality traits and couple adjustment. The study group consists of 167 married individuals. The data were collected through "Personal Information Form", "Adjective Based Personality Scale", "Marital Attachment Injuries Scale" and "Dyadic Adjustment Scale". In analyses of the data, Pearson Moment Product Correlation Analysis, Simple Linear Regression Analysis, Sobel Test were used. According to the results, there are significant relationships between the personality traits, attachment injuries, couple adjustment. Personality traits significantly predict their attachment injuries and couple adjustment; attachment injuries significantly predict their couple adjustment. Attachment injuries have been determined as a mediator in the relationship between the personality traits and couple adjustment of married individuals. While attachment injuries have been found to play a partially mediating role in the relationships between couple adjustment and neuroticism, agreeableness, and conscientiousness, it has been found to play a fully mediating role in the relationship of couple adjustment with extraversion and openness to experience. The results of the study were discussed based on the relevant literature and suggestions were made for future studies.

Key Words: *Attachment injury, personality traits, couple adjustment, individuals have a child with special needs*

GİRİŞ

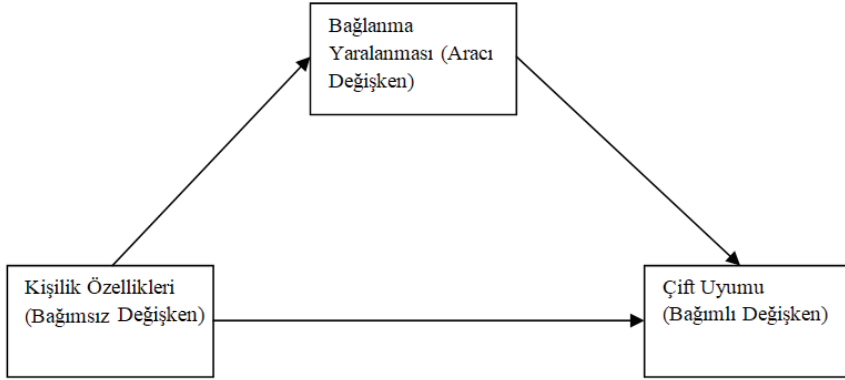
Evlilik; kadın – erkek ilişkisini yasal bir zemine dayandıran bir toplumsal ilişki türü olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2007, s.208). Özellikle sosyal ve beşerî bilimlerde çok sayıda çalışmaya konu olan evlilikle ilgili önemli kavramlardan biri olan evlilik uyumu ya da çift uyumu, evlilikte eşler arasındaki ilişkiye ilişkin doyum, bağlılık, sorunlar, gerilimler, çatışmalar gibi çift olmayla ilgili önemli değişken ve özellikleri içeren çatı bir kavram olarak nitelendirilmektedir (Spainer, 1976). Evlilikte uyum hem evlilik ilişkisini deneyimleyen bireyleri hem de evli bireylerin çevrelerini ve dolaylı olarak toplumu etkileyen bir değişkendir (Stack ve Eshleman, 1998). Spainer (1976) tarafından çift uyumu; çiftin, çift olmayla birlikte değişen yaşam koşullarına ve karşı karşıya kalınan değişimlere uyum sağlaması şeklinde tanımlanmıştır. Bu doğrultuda sağlıklı evliliklerde çift uyumunun yüksek olmasının beklenebileceği söylenebilir. Literatür incelendiğinde evlilik (çift) uyumu üzerinde etkili olan birçok değişken olduğu görülmektedir.

Evlilik uyumu ile ilişkili değişkenlerden biri bağlanmadır. Bireyin önemli başkalarına yönelik güçlü bağlar geliştirme eğilimi olarak tanımlanan (Bowlby, 2015) bağlanma ilişkisinde birincil bağlanma figürü bebeklik döneminde birincil bakıcılar (çoğunlukla anne) olurken, yetişkinlik döneminde birincil bağlanma figürü romantik ilişki partneri olmaktadır. Bağlanma ile çift uyumu arasındaki ilişkileri inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Senchak ve Leonard, 1992; Lussier vd., 1997; Özmen ve Atik, 2010; Turanlı, 2010; Lopez vd, 2011; Tutarel Kışlak ve Çavuşoğlu, 2011; Erdoğan Taycan ve Çepik Kuruoğlu, 2014; Gündoğan, 2015; Demir, 2016). Bu çalışmaların bulguları incelendiğinde güvensiz bağlanma ile çift uyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir (Meyers ve Landsberger, 2002; Özmen ve Atik, 2010; Shaker vd., 2011). Bu doğrultuda evli bireylerin eşlerine güvenli bağlanma düzeyleri arttıkça çift uyumlarının arttığı, güvensiz bağlanma düzeyleri arttıkça çift uyumlarının azaldığı söylenebilir. Bu bağlamda, kritik ihtiyaç anlarında bağlanma figürünün ulaşılır ve cevap verebilir durumda olmaması durumu ile şekillenen (Herman, 1992), eşler arasındaki bağlanma ilişkisini güvensiz hale getiren veya var olan güvensiz bağlanmayı şiddetlendiren (Johnson, 1996) bağlanma yaralanmalarının çift uyumu ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Evlilik uyumu ile ilgili kavramlardan bir başkasıysa kişilik özelliğidir (Nemecek ve Olson, 1999; Bouchard vd. 1999; Tuzcu, 2017). Evlilik ve çift uyumu üzerinde etkili olan bir kavram olan kişilik özellikleri Cattell (1966) tarafından, bir bireyin belirli durumlar karşısında nasıl davranacağını ortaya koyan yapı olarak tanımlanırken; Cattell ve Butcher (1968) tarafından bir bireyin karşı karşıya kaldığı durumlarda vereceği tepkilerin öngörülmesini mümkün kılan özellikler bütünü olarak tanımlanmıştır. Zimbardo ve Gerrig (1996)'e göre, bireylerin davranışlarını şekillendiren ve zaman, mekân ve koşullardaki değişime rağmen tutarlılık gösteren özelliklerdir. Bir bireyin sahip olduğu kişilik özellikleri; o bireyin ilişkide kendini ve diğerini algılamasına, ilişkiyi başlatma, sürdürme ve sonlandırma becerilerine, ilişkiye dair yüklemelerine ve ilişkinin niteliğine etki eden temel değişken olarak görülmektedir (Erden-İmamoğlu, 2009). Yaşamın özel bir alanı olan romantik ilişkiler, bireylerin kendi kişiliklerini yansıttıkları bir ilişki tarzıdır. Literatürde kişilik özellikleri ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiler araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin; Bouchard vd. (1999) tarafından kişilik özelliklerinin evlilik uyumuna katkısını araştırmak amacıyla yapılan çalışma bulgularına göre hem erkeklerde hem de kadınlarda kişilik özelliklerinin evlilik uyumunun önemli bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Evlilik uyumu üzerinde kişilik özelliklerinin katkısı olduğu, en çok katkısı olan kişilik özelliğinin nevrozizm olduğu görülmüştür. Tuzcu (2017) tarafından evli bireylerin kişilik özellikleri ile evlilik uyumları ve evlilik doyumları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla yapılan çalışmanın bulgularına göre ise, evlilik uyumunun Beş Faktör Kişilik Özelliklerinden nevrozizm ile negatif yönde; deneyime açıklık ve yumuşak başlılık ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiği bulunmuştur. Evlilik doyumunun ise Beş Faktör Kişilik Özelliklerinden nevrozizm ile negatif yönde; yumuşak başlılık ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiği sonucu elde edilmiştir.

Ayrıca kişilik özellikleri ile bağlanma arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır. Kişilik özellikleri ile bağlanma arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmaların (Shaver ve Brennan, 1992; Heaven vd., 2004; Özer ve Cihan-Güngör, 2012; Türk, 2016; Kaya ve Karahasanoğlu, 2019) bulguları incelendiğinde nevrozizm ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde (Eggert vd., 2007), güvensiz bağlanma arasında pozitif yönde (Eggert vd., 2007; Ulu ve Tezer, 2010; Blackwll vd., 2017) ilişki olduğu görülmektedir.

Ayrıca dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluk ile güvensiz bağlanma arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu ortaya konulmuştur (Shaver ve Brennan, 1992; Nofle ve Shaver, 2006). Kişilik özellikleri ile bağlanma ilişkileri arasındaki ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda, güvensiz bağlanma ile şekillenen bağlanma yaralanmaları ile kişilik özellikleri arasında anlamlı ilişkiler olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda evli bireylerin dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk düzeyleri arttıkça güvensiz bağlanma ile şekillenen bir özellik olan bağlanma yaralanmaları düzeylerinin azalacağı, bağlanma yaralanmaları düzeyleri azaldıkça çift uyumlarının artacağı düşünülmektedir. Literatüre dayalı olarak ortaya koyulan bu ilişkileri test etmek amacıyla bu çalışmanın problemi evli bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmalarının aracı rolünün incelenmesidir. Bu doğrultunda evlilikte bağlanma yaralanmaları modeline ilişkin önerilen model şu şekildedir:

Şekil 1. Evlilikte Bağlanma Yaralanmaları Modeline İlişkin Önerilen Model

Başlanma yaralanmalarının çoğunlukla emeklilik, taşınma, iş değişikliği gibi geçiş; bir yakının ölümü, statünün kaybı, düşük yapma gibi kayıp; kronik bir hastalık gibi fiziksel bir tehlike ve belirsizlik zamanlarında ortaya çıktığı bilinmektedir (Johnson vd., 2001). Özel gereksinimli bir çocuğun doğması veya doğması beklenen bir bebeğin özel gereksinimli olacağının öğrenilmesi çiftler için karmaşık duygular yaşanmasına, özellikle hayal kırıklığına ve şoka yol açmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2007). Özel gereksinimli bir çocuğun aileye katılımı aile içi stresi artıran önemli bir faktördür (Byrne ve Cunningham,

1985; Hardman vd., 1996; Damani, 1999). Aile içindeki düzeni önemli ölçüde etkileyen ve aile içi stres düzeyini artırmada etkili olan özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın, eşler arasındaki ilişkiyi de etkileyeceği düşünülmektedir. Cloutier vd. (2002), kronik hastalığı olan çocuğa sahip ebeveynlerin evlilik streslerini incelemiştir. Kronik hastalığa sahip olmanın özel gereksinimli çocuk sahibi olmaya benzer şekilde, ebeveynler için önemli bir stres faktörü olduğu bilinmektedir (Nixon Speechley ve Noh, 1992; Quittner ve DiGirolama, 1998). Evlilik ilişkisi üzerinde bu şekilde etkili olan özel gereksinimli çocuk sahip olmanın, çiftler arasında bağlanma yaralanmalarına yol açabileceği düşünülmektedir. Bu doğrultuda bu çalışma kapsamında özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin bağlanma yaralanmalarının incelenmesine karar verilmiştir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı; özel gereksinimli çocuğu olan, en az bir yıldır evli bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmasının aracı rolünü incelemektir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modeli olarak tasarlanmıştır. Tarama modelleri, var olan bir durumu mevcut haliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır (Karasar, 2009). Bu doğrultuda yapılacak araştırmanın türü, özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özellikleri, çift uyumları ve bağlanma yaralanmaları arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik betimsel bir çalışmadır. Betimsel çalışmalar, mevcut bir durumu tanımaya ve tanımlamaya yönelik olarak yapılan çalışmalardır (Erkuş, 2011; Frankel vd., 2012). Bu çalışma için kişilik özellikleri yordayıcı değişken, çift uyumu yordanan değişken ve bağlanma yaralanmaları aracı değişken olarak belirlenmiştir.

Araştırma Grubu

Bu çalışma için araştırma grubunun oluşturulmasında araştırmanın amacına dayalı olarak belirli, sınırlayıcı bireysel özelliklere sahip kişiler üzerinde çalışmaya uygun bir örnekleme yöntemi (Erkuş, 2011; Frankel vd., 2012) olan amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır.

Çalışma kapsamında çalışılan araştırma grubuna ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1. Araştırma Grubuna İlişkin Bilgiler

Değişken		N	%	Min	Max	X _{ort}	Ss
Cinsiyet	Kadın	133	79,64				
	Erkek	29	17,37				
	Belirtilmemiş	5	2,99				
	Toplam	167	100				
Yaş		167		23	66	37,54	7,18
Eğitim Düzeyi	İlkokul	41	24,60				
	Ortaokul	27	16,20				
	Lise	50	29,90				
	Önlisans/Lisans	37	22,20				
	Lisansüstü	6	3,60				
	Belirtilmemiş	6	3,60				
	Toplam	287	100				
Evlilik süresi	1-5	13	7,80				
	6-10	37	22,20				
	11-15	50	29,90				
	16-20	29	17,40				
	20 ve daha çok	31	18,60				
	Belirtilmemiş	7	4,20				
	Toplam	167	100				
Çocuk sayısı	1	29	17,40				
	2	67	40,10				
	3	51	30,50				
	4 ve daha çok	9	5,40				
	Belirtilmemiş	11	6,60				
	Toplam	167	100				
Özel Gereksinimli Çocuk	Evet	167	100				
	Hayır	0	0				
	Toplam	167	100				

Tablo 1 incelendiğinde araştırma grubunun 133 (%79,64) kadın, 29 (%17,37) erkek ve cinsiyetini belirtmeyen beş (%2,99) kişi olmak üzere toplam 167 kişiden oluştuğu görülmektedir. Katılımcıların yaşları 23 ile 66 arasında değişmektedir, yaş ortalamaları 37,54'tür. Eğitim düzeylerine bakıldığında

katılımcıların 41'inin (%24,60) ilkokul mezunu, 27'sinin (%16,20) ortaokul mezunu, 50'sinin (%29,90) lise mezunu, 37'sinin (%22,20) ön lisans/lisans mezunu ve altısının (%3,60) lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir, altı (%3,60) katılımcı eğitim düzeyini belirtmemiştir. Katılımcılardan 13 (%7,80) kişi 1-5 yıl arası, 37 (%22,20) kişi 6-10 yıl arası, 50 (%29,90) kişi 11-15 yıl arası ve 31 (%18,60) kişi 16 yıldan fazla süredir evlidir, yedi (%4,20) kişi evlilik süresini belirtmemiştir. Katılımcılarının 29'unun (%17,40) bir çocuğu, 67'sinin (%40,10) iki çocuğu, 51'inin (%30,50) üç çocuğu, dokuzunun (%5,40) dört veya daha fazla çocuğu bulunmaktadır, 11 (%6,60) katılımcı çocuk sayısını belirtmemiştir. Ancak tüm katılımcıların en az bir özel gereksinimli çocuğu bulunmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışma kapsamında veri toplamak amacıyla aşağıdaki ölçme araçları kullanılmıştır:

Kişisel Bilgi Formu: Bu çalışmada kullanılmak üzere araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Kişisel Bilgi Formu aracılığıyla katılımcıların; yaş, cinsiyet, eğitim durumu, meslek, evlilik süresi, devam eden evliliğinin kaçınıcı evliliği olduğu, çocuk sayısı, özel gereksinimli çocuğa sahip olup olmama durumu, özel gereksinimli çocuğun tanısı, özel gereksinimli çocuğa sahip olmanın eşleri ile aralarındaki ilişkiyi etkileyip etkilemediği ve araştırmaya katılmaya gönüllülük bildirimine ilişkin bilgileri edinilmiştir.

Evlilikte Bağlanma Yaralanmaları Ölçeği (EBYÖ): Evli bireylerin bağlanma yaralanma düzeylerini belirlemek amacıyla Terzi İlhan (2020) tarafından geliştirilmiştir. EBYÖ; "bağlanma" ve "travma" olarak adlandırılan iki boyut ve 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipi dereceleme ölçeği ile puanlanmaktadır. Ölçekteki 2, 3, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15 ve 16. maddeler bağlanma boyutunda ve 1, 4, 5, 7, 8, 10 ve 17. maddeler travma boyutunda yer almaktadır; 9. madde ters puanlanmaktadır. Tüm ölçekten alınabilecek en düşük puan "17", en yüksek puan "85"tir. Ölçekteki tüm maddelerin tamamının toplanmasıyla toplam puan elde edilmektedir, puanlardaki artış, deneyimlenen bağlanma yaralanması düzeyinin arttığını yansıtmaktadır. Ölçeğin açıklanan varyansı bağlanma boyutu için %46,632, travma boyutu için %10,057, ölçeğin toplamı için %56,689 olarak hesaplanmıştır. İç tutarlılık

katsayısı bağlanma boyutu için ,94, travma boyutu için ,88, ölçeğin tamamı için ,94 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında EBYÖ için gerekli olan, evliliği olumsuz yönde etkileyen yaşam olayı olarak, özel gereksinimli çocuğa sahip olmak belirlenmiştir. Bu çalışma için EBYÖ toplam puanlarına ilişkin iç tutarlık katsayısı ,86 olarak hesaplanmıştır.

Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT): Bacanlı vd. (2009) tarafından Beş Faktörlü Kişilik Kuramına (Büyük Beşli) dayalı olarak geliştirilmiştir. SDKT; birbirine zıt sıfat çifti şeklindeki 40 maddeden ve “dışadönüklük”, “yumuşak başlılık”, “sorumluluk”, “nevrotizm”, “deneyime açıklık” olmak üzere beş alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekte iki kutuplu sıfat çiftleri 7’li dereceleme ölçeği ile puanlanmaktadır. Alt ölçeklerden dışadönüklük 9, yumuşak başlılık 9, sorumluluk 7, nevrotizm 7 ve deneyime açıklık 8 maddeden oluşmaktadır. SDKT’nin beş faktörünün toplam açıklanan varyansı %52,63; her bir alt ölçek için iç tutarlılık katsayısı dışadönüklük için ,89, yumuşak başlılık için ,87, sorumluluk için ,88, nevrotizm için ,73 ve deneyime açıklık için ,80 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma için iç tutarlılık katsayısı SDKT’nin boyutlarından nevrotizm için ,62, dışadönüklük için ,84, deneyime açıklık için ,73, yumuşak başlılık için ,97 ve sorumluluk için ,75 olarak hesaplanmıştır.

Çiftler Uyum Ölçeği: Spainer (1976) tarafından geliştirilmiş, Fışıloğlu ve Demir (2000) tarafından Türkçeye çevrilip uyarlanmıştır. “Çift doyum”, “eşler arası bağlılık”, “eşler arası fikir birliği”, “duygusal ifade” olarak adlandırılan dört boyut ve 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan 1 – 22. maddeler 6lı Likert tipi, 23 ve 24. maddeler 5li Likert tipi, 25 – 28. maddeler 6lı Likert tipi derecelendirme ile puanlanmaktadır. 29. ve 30. maddeler iki seçenekli iken, 31. ve 32. maddeler verilen seçeneklerden uygun olanın seçilmesi şeklinde cevaplanmaktadır. Tüm ölçekten alınabilecek en düşük puan “0”, en yüksek puan “151”dir. Ölçekten alınan puanın 98’den düşük olması çift uyumsuzluğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir. Ölçekteki tüm maddelerin tamamının toplanmasıyla toplam puan elde edilmektedir ve puanlardaki artış, ilişki kalite algısının yükseldiğini yansıtmaktadır. Ölçeğin orijinalinde iç tutarlılık katsayısı ,96’dır, alt boyutların iç tutarlılık katsayıları, 73 ile ,94 arasında değişmektedir. Türkçe uyarlamasında ölçeğin tamamı için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ,92 iken, alt boyutların iç tutarlılık katsayıları,

75 ile ,83 arasındadır. ÇUÖ'nün Türkçe uyarlamasının açıklanan varyansı %45,5 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma için ÇUÖ toplam puanlarına ilişkin iç tutarlılık katsayısı ,94 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu çalışma kapsamında veri toplamak için basılı ve çevrimiçi formlar kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından araştırmanın koşullarını içeren duyurular yapılarak gerekli ölçütleri karşılayan, araştırmaya katılmaya gönüllü bireylere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Basılı formlar; Amasya, Samsun, Ankara, İstanbul, Isparta, Yalova, Tokat'ta bulunan toplamda 22 kurum (özel ve resmi özel eğitim kurumları) aracılığıyla 477 kişiye ulaştırılmıştır. Basılı formlar, ulaşılan özel eğitim kurumları çalışanları aracılığıyla kapalı zarflar içinde, araştırmayla ilgili bilgilendirmeleri içeren bir sayfalık açıklama eklenerek özel gereksinimli çocuğu olan ve araştırmaya katılmaya gönüllü evli bireylere ulaştırılmıştır.

Çevrimiçi veri toplama formları araştırmacı tarafından sosyal medya hesapları üzerinden yaptığı duyurularla ulaşılan, araştırmaya katılmaya gönüllü olduğunu belirten, özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylere araştırmayla ilgili bilgilendirmenin yapılmasının ardından e-posta aracılığıyla ulaştırılmıştır. Çevrimiçi formlar aracılığıyla toplamda 150 kişiye ulaştırılmıştır.

Bu çalışma kapsamında veri toplama formları basılı olarak 477, çevrimiçi olarak 150 olmak üzere toplamda 627 kişiye ulaştırılmıştır ancak ölçütleri sağlayan ve ölçekte yer alan tüm ölçme araçlarını tamamlayarak veri toplama formlarını geri gönderen kişi sayısı 178 olmuştur. Bu çalışma için veri analiz sürecine başlanırken 178 veri, veri setine dâhil edilmiştir.

Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Bu araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen verilerin analizinde Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı, Basit Doğrusal Regresyon Analizi, Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ve Sobel testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 21.0 paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmmanın amacı doğrultusunda yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular sunulmuştur.

İlk olarak elde verilere ilişkin genel bir bilgi vermesi açısından verilere ilişkin olarak betimsel analizler yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2. Betimsel Analizler Tablosu

Değişken	N	Ranj	Min	Mak	Ortalama	Ss	Varyans
Nevrotizm	167	32,00	13,00	45,00	25,71	7,46	55,71
Dışadönüklük	167	50,00	13,00	63,00	43,76	10,75	115,64
Deneyime Açıklık	167	42,00	14,00	56,00	38,52	8,68	75,29
Yumuşak başlılık	167	50,00	13,00	63,00	47,59	11,76	138,36
Sorumluluk	167	41,00	8,00	49,00	35,05	8,51	72,36
EBYÖ*	167	62,00	17,00	79,00	39,68	12,61	158,90
ÇUÖ**	167	121,00	23,00	144,00	99,79	27,30	745,31

*Evlilikte Bağlanma Yaralanmaları Ölçeği; **Çift Uyum Ölçeği

Betimsel analizlerin ardından katılımcıların kişilik özellikleri, evlilikte bağlanma yaralanmaları, çift uyumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu doğrultuda SDKT boyutları olan nevrozizm, dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık ve sorumluluk puanları, EBYÖ toplam puanları, ÇUÖ toplam puanları arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3. SDKT Puanları, EBYÖ Toplam Puanları ve ÇUÖ Toplam Puanları Arasındaki İlişkiler

Değişken	Nevrotizm	Dışadönüklük	Deneyime Açıklık	Yumuşak Başlılık	Sorumluluk	EBYÖ	ÇUÖ
Nevrotizm	1						
Dışadönüklük	-,031	1					
Deneyime Açıklık	-,105	,684*	1				
Yumuşak Başlılık	-,382*	,223*	,469*	1			
Sorumluluk	-,295*	,459*	,525*	,617*	1		
EBYÖ**	,199*	-,326*	-,278*	-,206*	-,213*	1	
ÇUÖ***	-,334*	,212*	,189*	,267*	,277*	-,511*	1

*p<.01; **Evlilikte Bağlanma Yaralanmaları Ölçeği; ***Çift Uyum Ölçeği

Tablo 3 incelendiğinde kişilik özellikleri ile bağlanma yaralanmaları arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla hesaplanan Pearson korelasyon katsayıları bağlanma yaralanmalarının nevrozizm ile pozitif yönde düşük düzeyde ($r=0,199$, $p<0,01$); dışadönüklük ile negatif yönde orta düzeyde ($r=-0,326$, $p<0,01$); deneyime açıklık ile negatif yönde düşük düzeyde ($r=-0,278$, $p<0,01$); yumuşak başlılık ile negatif yönde düşük düzeyde ($r=-0,206$, $p<0,01$) ve sorumluluk ile negatif yönde düşük düzeyde ($r=-0,213$, $p<0,01$) anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin nevrozizm puanları arttıkça bağlanma yaralanmaları puanları artarken; dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk puanları arttıkça bağlanma yaralanmaları puanları azalmaktadır.

Kişilik özellikleri ile çift uyumu arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla hesaplanan Pearson korelasyon katsayıları çift uyumunun nevrozizm ile negatif yönde orta düzeyde ($r=-0,334$, $p<0,01$); dışadönüklük ile pozitif yönde düşük düzeyde ($r=0,212$, $p<0,01$); deneyime açıklık ile pozitif yönde düşük düzeyde ($r=0,189$, $p<0,05$); yumuşak başlılık ile pozitif yönde düşük düzeyde ($r=0,267$, $p<0,01$), sorumluluk ile pozitif yönde düşük düzeyde ($r=0,277$, $p<0,01$) anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin nevrozizm puanları arttıkça çift uyum puanları azalırken; dışa dönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk puanları arttıkça çift uyum puanları artmaktadır.

Bağlanma yaralanmaları ile çift uyumu arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla hesaplanan Pearson korelasyon katsayısı bağlanma yaralanmaları ile çift uyumu arasında negatif yönde orta düzeyde ($r=-0,511$, $p<0,01$) anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin bağlanma yaralanmaları puanları arttıkça çift uyum puanları azalmaktadır.

Değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesinin ardından özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmalarının aracı rolünü incelenmiştir. Bu doğrultuda olarak ilk olarak kişilik özellikleri, bağlanma yaralanması, çift uyumu arasındaki yordayıcı ilişkileri incelemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır. SDKT boyutları olan nevrozizm, dışadönüklük, deneyime açıklık,

yumuşak başlılık ve sorumluluğun bağlanma yaralanmalarını ve çift uyumunu ve bağlanma yaralanmalarının da çift uyumunu yordayıp yordamadığını incelemek amacıyla basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular Tablo 4'te verilmiştir:

Tablo 4. SDKT Boyutları, EBYÖ Toplam Puanları ve ÇUÖ Toplam Puanlarına İlişkin Basit Regresyon Analizi

Yordanan Değişken	Yordayıcı Değişken	R	R ²	F	B	β	t	p
EBYÖ*	Nevrotizm	,199	,040	6,808	,336	,199	2,609	,010
	Dışadönüklük	,326	,106	19,563	-,383	-,326	-4,423	,000
	Deneyime Açıklık	,278	,072	13,787	-,403	-,278	-3,713	,000
	Yumuşak Başlılık	,206	,042	7,308	-,221	-,206	-2,703	,008
	Sorumluluk	,213	,045	7,808	-,315	-,213	-2,794	,006
ÇUÖ**	Nevrotizm	,334	,112	20,717	-1,222	-,334	-4,552	,000
	Dışadönüklük	,212	,045	7,763	,538	,212	2,786	,006
	Deneyime Açıklık	,189	,036	6,127	,595	,189	2,475	,014
	Yumuşak Başlılık	,267	,071	12,645	,619	,267	3,556	,000
	Sorumluluk	,277	,077	13,724	,889	,240	3,705	,000
ÇUÖ**	EBYÖ*	,511	,262	58,454	-1,108	-,511	-7,646	,000

*Evlilikte Bağlanma Yaralanmaları Ölçeği; **Çift Uyum Ölçeği

Tablo 4 incelendiğinde SDKT boyutlarının EBYÖ puanlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi bulgularına göre SDKT boyutları nevrozizm ($R=0,199$, $R^2=0,040$, $F(1, 165)=6,808$, $p<0,01$), dışadönüklük ($R=0,326$, $R^2=0,106$, $F(1, 165)=19,563$, $p<0,01$), deneyime açıklık ($R=0,326$, $R^2=0,072$, $F(1, 165)=13,787$, $p<0,01$), yumuşak başlılık ($R=0,206$, $R^2=0,042$, $F(1, 165)=7,308$, $p<0,01$), sorumluluğun ($R=0,213$, $R^2=0,045$, $F(1, 165)=7,808$, $p<0,01$) bağlanma yaralanmalarının anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Bağlanma yaralanmasına ilişkin toplam varyansın %04'ünü kişilik özelliklerinden nevrozizm, %11'ini dışadönüklük, %07'sini deneyime açıklık, %04'ünü yumuşak başlılık, %05'ini sorumluluk açıklamaktadır.

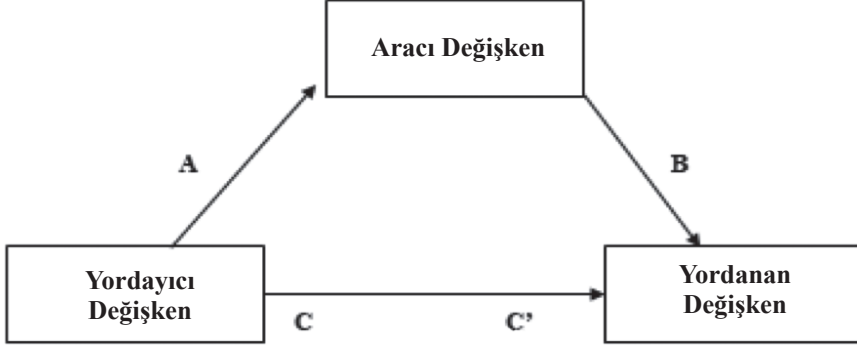
SDKT boyutlarının ÇUÖ puanlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi bulgularına göre SDKT boyutları nevrozizm ($R=0,334$, $R^2=0,112$, $F(1, 165)=20,717$, $p<0,01$),

dışadönüklük ($R=0,212$, $R^2=0,045$, $F(1, 165)=7,763$, $p<0,01$), deneyime açıklık ($R=0,189$, $R^2=0,036$, $F(1, 165)=6,127$, $p<0,05$), yumuşak başlılık ($R=0,267$, $R^2=0,071$, $F(1, 165)=12,645$, $p<0,01$), sorumluluğun ($R=0,277$, $R^2=0,077$, $F(1, 165)=13,724$, $p<0,01$) çift uyumunun anlamlı yordayıcısı olduğu görülmektedir. Çift uyumuna ilişkin toplam varyansın %11'ini kişilik özelliklerinden nevrotizm, %05'ini dışadönüklük, %04'ünü deneyime açıklık, %07'sini yumuşak başlılık, %08'ini sorumluluk açıklamaktadır.

EBYÖ puanlarının ÇUÖ puanlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi bulgularına göre bağlanma yaralanmaları çift uyumunun anlamlı bir yordayıcısıdır ($R=0,511$, $R^2=0,262$, $F(1, 165)=58,454$, $p<0,01$). Çift uyumuna ilişkin toplam varyansın %26'sını bağlanma yaralanmaları açıklamaktadır.

Korelasyon analizleri kişilik özellikleri, evlilikte bağlanma yaralanması, çift uyumu arasında anlamlı ilişkiler olduğunu göstermiştir. Ardından yapılan basit doğrusal regresyon analizleri kişilik özelliklerinin bağlanma yaralanmalarını, kişilik özelliklerinin çift uyumunu, bağlanma yaralanmalarının çift uyumunu anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Ortaya konulan bulguların ardından kişilik özellikleri ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracı rolünün incelenmesi amacıyla aracılık testi yapılmıştır.

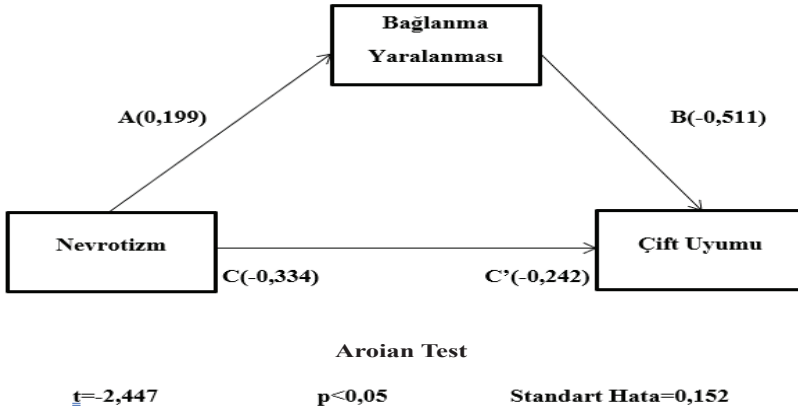
Aracılık testi yapılırken Baron ve Kenny (1986) tarafından ortaya konulmuş aracı rol analizinden yararlanılmıştır. Baron ve Kenny (1986)'ye göre, aracı rol analizi yapabilmek için şu koşulların sağlanması gerekmektedir: yordayıcı değişken, aracı değişkeni yordar (A yolu); aracı değişken, yordanan değişkeni yordar (B yolu); yordayıcı değişken, yordanan değişkeni yordar (C yolu); yordayıcı değişken ile aracı değişken birlikte yordanan değişkeni yordar. Bu koşullar sağlandıktan sonra aracılıktan söz edilebilmesi için yordayıcı değişken ile aracı değişkenin birlikte yordanan değişkeni yordadığı ilişkide yordayıcı değişkenin etkisinin düşmesi (C' yolu) veya ortadan kalkması (sıfır olması) gerekmektedir. Yordayıcı değişkenin etkisi ortadan kalktığında tam aracılık söz konusudur. Yordayıcı değişkenin etkisi düştüğünde ise kısmi aracılıktan söz edilebilir (Baron ve Kenny, 1986). Bu düşüşün kısmi aracılıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığı Sobel testi (Sobel, 1982) ile ortaya konulabilmektedir (Şekil 2):

Şekil 2: Baron ve Kenny (1986)'nin Aracı Rol Analizi Modeli

Bu doğrultuda bu çalışma için kişilik özellikleri ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmalarının aracı rolünü incelemek amacıyla Baron ve Kenny (1986)'nin aracı rol analizi modeline göre her bir kişilik özelliği için ayrı ayrı aracılık incelemesi yapılmıştır.

İlk olarak kişilik özelliklerinden nevrozizm ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracı rolü incelenmiştir. Daha önce yapılan basit regresyon analizi sonucunda nevrozizmin bağlanma yaralanmasını, nevrozizmin çift uyumunu, bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordadığı görülmüştür (Tablo 4). Nevrozizm ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre nevrozizm ile bağlanma yaralanmalarının birlikte çift uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür ($R=0,564$, $R^2=0,318$ $F(2, 164)=38,186$, $p<0,01$). Önkoşulların sağlanmasının ardından aracılık modeli kurulmuş ve test edilmiştir. Nevrozizm ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracı rolünü incelemeye yönelik aracılık modeli Şekil 3'te verilmiştir:

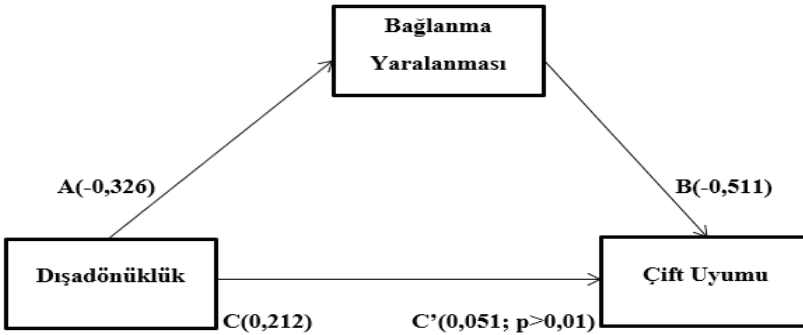

Şekil 3. Nevrotizm ile Çift Uyumu Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmasının Aracı Rolü

Şekil 3 incelendiğinde nevrozizmin bağlanma yaralanmalarını yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)A=0,199; bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)B= -0,511; nevrozizmin çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)C= -0,334 olduğu görülmektedir. Nevrotizm ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordadığı modelde nevrozizmin çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)C= -0,242 olduğu ve bu modelde nevrozizmin etkisinde düşüş olduğu görülmektedir. Bu düşüşün kısmi aracılıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını ortaya koymak amacıyla Aroian yöntemi kullanılarak Sobel testi yapılmıştır, t değeri -0,447 ($p<0,05$) olarak hesaplanmıştır. Sobel testinden elde edilen t değerinin (+/-)1,96'dan büyük, istatistiksel olarak anlamlı olması kısmi aracılığa işaret etmektedir (Sobel, 1982). Bu doğrultuda nevrozizm ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının kısmi aracılık rolü olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin nevrozizm düzeyleri arttıkça bağlanma yaralanmaları düzeylerinin arttığı, bağlanma yaralanmaları düzeyleri arttıkça çift uyumlarının azaldığı söylenebilir. Benzer şekilde bireylerin nevrozizm düzeyleri azaldıkça bağlanma yaralanmaları düzeylerinin azaldığı, bağlanma yaralanmaları düzeyleri azaldıkça çift uyumlarının arttığı söylenebilir.

İkinci olarak kişilik özelliklerinden dışadönüklük ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracı rolü incelenmiştir. Daha önce yapılan basit regresyon analizi sonucunda dışadönüklüğün bağlanma yaralanmasını, dışadönüklüğün çift uyumunu, bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordadığı görülmüştür (Tablo 4). Dışadönüklük ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre dışadönüklük ile bağlanma yaralanmalarının birlikte çift uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür ($R=0,514$, $R^2=0,264$ $F(2, 164)=29,399$, $p<0,01$). Önkoşulların sağlanmasının ardından aracılık modeli kurulmuş ve test edilmiştir. Dışadönüklük ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracılık rolünü incelemeye yönelik aracılık modeli Şekil 5'te verilmiştir:

Aroian Test

$t=3,816$

$p<0,01$

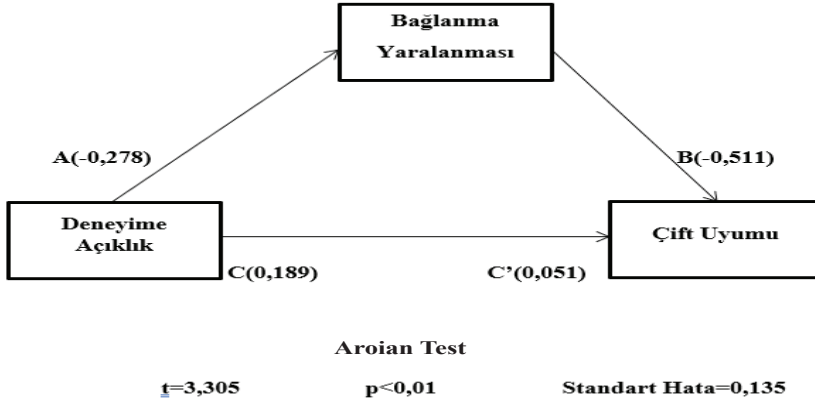
Standart Hata=0,111

Şekil 5: Dışadönüklük ile Çift Uyumu Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmasının Aracı Rolü

Şekil 5 incelendiğinde dışadönüklüğün bağlanma yaralanmalarını yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)A= -0,326; bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)B= -0,511; dışadönüklüğün çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)C= 0,212 olduğu görülmektedir. Dışadönüklük ile bağlanma yaralanmasının birlikte

çift uyumunu yordadığı modelde (β)C' = 0,051 olarak bulunmuştur ancak bu ilişkide dışadönüklüğün çift uyumunu anlamlı bir şekilde yordamadığı ($p > 0,01$), başka bir ifadeyle yordama etkisinin ortadan kalktığı görülmektedir. Ardından Aroian yöntemi kullanılarak Sobel testi yapılmış, t değeri 3,816 ($p < 0,01$) olarak hesaplanmıştır. Buna göre dışadönüklük ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının tam aracılık rolü olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin dışadönüklük düzeyleri arttıkça bağlanma yaralanmaları düzeyi azalır, bağlanma yaralanmaları düzeyleri azaldıkça çift uyumları artar. Benzer şekilde bireylerin dışadönüklük düzeyleri azaldıkça bağlanma yaralanmaları düzeyleri artar, bağlanma yaralanmaları düzeyleri arttıkça çift uyumları azalır.

Üçüncü olarak kişilik özelliklerinden deneyime açıklık ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracı rolü incelenmiştir. Daha önce yapılan basit regresyon analizi sonucunda deneyime açıklığın bağlanma yaralanmasını, deneyime açıklığın çift uyumunu, bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordadığı görülmüştür (Tablo 4). Deneyime açıklık ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre deneyime açıklık ile bağlanma yaralanmalarının birlikte çift uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı görülmüştür ($R=0,514$, $R^2=0,264$ $F(2, 164)=29,414$, $p < 0,01$). Önkoşulların sağlanmasının ardından aracılık modeli kurulmuş ve test edilmiştir. Deneyime açıklık ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracılık rolünü incelemeye yönelik aracılık modeli Şekil 6'de verilmiştir:

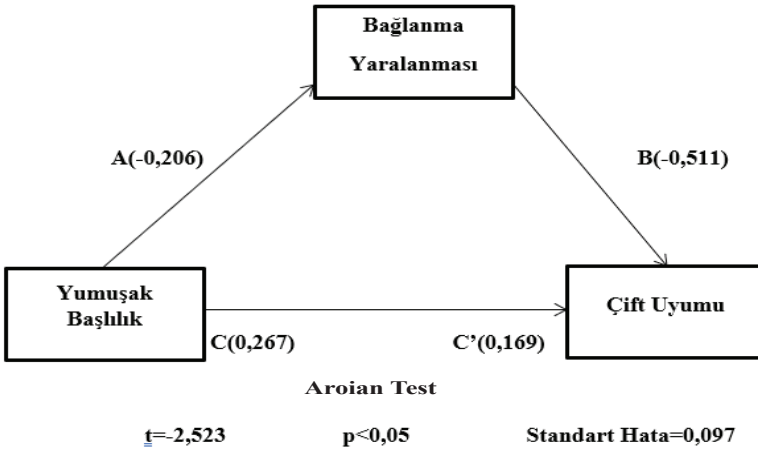

Şekil 6. Deneyime Açıklık ile Çift Uyumu Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmasının Aracı Rolü

Şekil 6 incelendiğinde deneyime açıklığın bağlanma yaralanmalarını yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)A= -0,278; bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)B= -0,511; deneyime açıklığın çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)C= 0,189 olduğu görülmektedir. Deneyime açıklık ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordadığı modelde (β)C' = 0,051 olarak bulunmuştur ancak bu ilişkide deneyime açıklığın çift uyumunu anlamlı bir şekilde yordamadığı ($p>0,01$), başka bir ifadeyle yordama etkisinin ortadan kalktığı görülmektedir. Ardından Aroian yöntemi kullanılarak Sobel testi yapılmış, t değeri 3,305 ($p<0,01$) olarak hesaplanmıştır. Buna göre deneyime açıklık ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının tam aracılık rolü olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin deneyime açıklık düzeyleri arttıkça bağlanma yaralanmaları düzeyi azalır, bağlanma yaralanmaları düzeyleri azaldıkça çift uyumlar artar. Benzer şekilde bireylerin deneyime açıklık düzeyleri azaldıkça bağlanma yaralanmaları düzeyleri artar, bağlanma yaralanmaları düzeyleri arttıkça çift uyumları azalır.

Dördüncü olarak kişilik özelliklerinden yumuşak başlılık ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracı rolü incelenmiştir. Daha önce yapılan basit regresyon analizi sonucunda yumuşak başlılığın bağlanma yaralanmasını, yumuşak başlılığın çift uyumunu, bağlanma yaralanmasının

çift uyumunu yordadığı görülmüştür (Tablo 4). Yumuşak başlılık ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre yumuşak başlılık ile bağlanma yaralanmalarının birlikte çift uyumunu anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür ($R=0,537$, $R^2=0,289$ $F(2, 164)=33,301$, $p<0,05$). Önkoşulların sağlanmasının ardından aracılık modeli kurulmuş ve test edilmiştir. Yumuşak başlılık ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracılık rolünü incelemeye yönelik aracılık modeli Şekil 7'de verilmiştir:

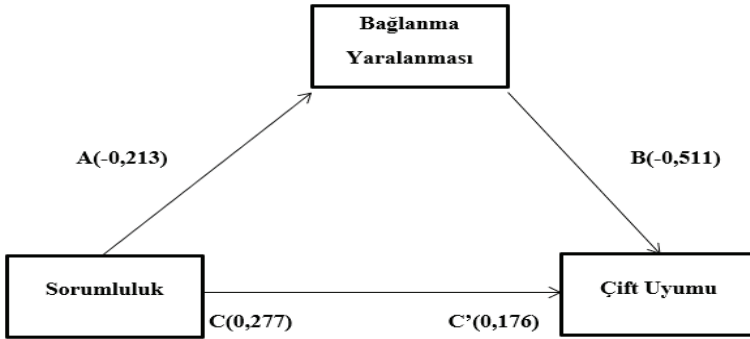

Şekil 7. Yumuşak Başlılık ile Çift Uyumu Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmasının Aracı Rolü

Şekil 7 incelendiğinde yumuşak başlılığın bağlanma yaralanmasını yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)A= -0,206; bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)B= -0,511; yumuşak başlılığın çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)C= 0,267 olduğu görülmektedir. Yumuşak başlılık ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordadığı modelde yumuşak başlılığın çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının $C'(\beta)=0,169$ 'a düştüğü görülmektedir. Bu düşüşün kısmi aracılıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını ortaya koymak amacıyla Aroian yöntemi kullanılarak Sobel testi yapılmış, t

değeri 2,523 ($p < 0,05$) olarak hesaplanmıştır. Sobel testinden elde edilen 1,96'dan büyük, istatistiksel olarak anlamlı olması kısmi aracılığa işaret etmektedir (Sobel, 1982). Bu doğrultuda yumuşak başlılık ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının kısmi aracılık rolü olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin yumuşak başlılık düzeyleri arttıkça bağlanma yaralanmaları düzeyinin azaldığı, bağlanma yaralanmaları düzeyleri azaldıkça çift uyumlarının arttığı söylenebilir. Benzer şekilde bireylerin yumuşak başlılık düzeyleri azaldıkça bağlanma yaralanmaları düzeylerinin arttığı, bağlanma yaralanmaları düzeyleri arttıkça çift uyumlarının azaldığı söylenebilir.

Son olarak kişilik özelliklerinden sorumluluk ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracı rolü incelenmiştir. Daha önce yapılan basit regresyon analizi sonucunda sorumluluğun bağlanma yaralanmasını, sorumluluğun çift uyumunu ve bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordadığı görülmüştür (Tablo 4). Sorumluluk ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacı ile çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır ve yapılan analiz sonuçlarına göre sorumluluk ile bağlanma yaralanmalarının birlikte çift uyumunu anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür ($R=0,540$, $R^2=0,291$ $F(2, 164)=33,703$, $p < 0,01$). Önkoşulların sağlanmasının ardından aracılık modeli kurulmuş ve test edilmiştir. Sorumluluk ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının aracılık rolünü incelemeye yönelik aracılık modeli Şekil 8'de verilmiştir:

Aroian Test

t=2,599

p<0,05

Standart Hata=0,134

Şekil 8. Sorumluluk ile Çift Uyum Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmasının Aracı Rolü

Şekil 8 incelendiğinde sorumluluğun bağlanma yaralanmasını yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)A= -0,213; bağlanma yaralanmasının çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)B= -0,511; sorumluluğun çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının (β)C= 0,277 olduğu görülmektedir. Sorumluluk ile bağlanma yaralanmasının birlikte çift uyumunu yordadığı modelde sorumluluğun çift uyumunu yordamasına ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayısının $C'(\beta)=0,176$ 'ya düştüğü görülmektedir. Bu düşüşün kısmi aracılıktan kaynaklanıp kaynaklanmadığını ortaya koymak amacıyla Aroian yöntemi kullanılarak Sobel testi yapılmıştır ve t değeri 2,599 ($p<0,05$) olarak hesaplanmıştır. Sobel testinden elde edilen t değerinin 1,96'dan büyük, istatistiksel olarak anlamlı olması kısmi aracılığa işaret etmektedir (Sobel, 1982). Bu doğrultuda sorumluluk ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmasının kısmi aracılık rolü olduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin sorumluluk düzeyleri arttıkça bağlanma yaralanmaları düzeyinin azaldığı, bağlanma yaralanmaları düzeyleri azaldıkça çift uyumlarının arttığı söylenebilir. Benzer şekilde bireylerin sorumluluk düzeyleri azaldıkça bağlanma yaralanmaları düzeylerinin arttığı, bağlanma yaralanmaları düzeyleri arttıkça çift uyumlarının azaldığı söylenebilir.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı özel gereksinimli çocuğu olan, en az bir yıldır evli bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmasının aracı rolünün incelenmesidir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda ilk olarak özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özellikleri ile bağlanma yaralanmaları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu doğrultuda Beş Faktör Kişilik Özellikleri ile EBYÖ toplam puanları arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda bireylerin nevrozizm düzeyleri arttıkça bağlanma yaralanmaları düzeylerinin arttığı, nevrozizm düzeyleri azaldıkça bağlanma yaralanmaları düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Öte yandan, bireylerin dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk puanları arttıkça bağlanma yaralanmaları puanları düşmekte; dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk puanları azaldıkça bağlanma yaralanmaları puanları artmaktadır. Literatürde bağlanma yaralanmaları kavramıyla ilgili yapılmış nicel bir çalışma olmadığı için bağlanma yaralanmalarıyla ilişkili olduğu düşünülen bağlanma stilleriyle (güvenli ve güvensiz bağlanma) ilişkili çalışmalar incelenmiştir. Beş faktör kişilik özellikleriyle bağlanma stilleri arasındaki ilişkileri inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Shaver ve Brennan, 1992; Heaven vd., 2004; Özer ve Cihan-Güngör, 2012; Türk, 2016; Kaya ve Karahasanoğlu, 2019). Çalışmalar incelendiğinde literatürde yer alan bulguların bu çalışmanın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir. Örneğin, Blackwell vd. (2017) güvensiz bağlanma stillerinin (kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma) nevrozizm ile pozitif yönde anlamı ilişkili olduğunu bulmuşlardır. Eggert vd. (2007) nevrozizm ile güvenli bağlanma arasında negatif yönde, kaçınan bağlanma arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu; dışadönüklük ile güvenli bağlanma arasında pozitif yönde, kaçınan bağlanma arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır. Ulu ve Tezer (2010) tarafından yapılan çalışmada güvensiz bağlanmanın (kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma) nevrozizm ile pozitif yönde, dışadönüklük ile negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır. Bağlanma ile nevrozizm ve dışadönüklük arasındaki ilişkilerin bu çalışma bulgularıyla örtüşen yönde olduğu görülürken, yumuşak başlılık, deneyime açıklık,

sorumluluk ile ilişkilerin bazı çalışmalarda bu çalışma bulguları tarafından desteklenen yönde anlamlı ilişkiler olduğu (Özer ve Cihan-Güngör, 2012) görülürken, bazı çalışmalarda anlamlı ilişkiler bulunmadığı (Ulu ve Tezer, 2010) görülmektedir.

Benzer olaylar sonucunda benzer deneyimler yaşanmasına karşın bazı bireyler bağlanma yaralanması deneyimlerken bazı bireylerin bağlanma yaralanması deneyimlemedikleri bilinmektedir (Millikin, 2000). Bulgular göz önünde bulundurulduğunda özel gereksinimli çocuğu olan bireylerin nevrozizm düzeylerinin yüksek olmasının bağlanma yaralanması deneyimlerini artırırken, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeylerinin düşük olması bağlanma yaralanmaları deneyimini azalttığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle, düşük nevrozizm, yüksek dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyi olan bireylerin bağlanma yaralanmaları deneyimleme olasılığını azaltırken; yüksek nevrozizm, düşük dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyi olan bireylerin bağlanma yaralanmaları deneyimleme olasılığını artırmaktadır.

İkinci olarak özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin bağlanma yaralanmaları ile çift uyumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizler bireylerin bağlanma yaralanmaları puanları arttıkça çift uyumu puanlarının azaldığı, bağlanma yaralanmaları puanları azaldıkça çift uyumu puanlarının arttığı görülmektedir. Literatürde bağlanma yaralanmalarıyla ilişkili olduğu düşünülen bağlanma ile çift uyumu arasındaki ilişkileri inceleyen çok sayıda çalışma olduğu görülmüştür (Senchak ve Leonard, 1992; Lussier vd., 1997; Özmen ve Atik, 2010; Turanlı, 2010; Lopez vd., 2011; Tutarel Kışlak ve Çavuşoğlu, 2011; Erdoğan Taycan ve Çepik Kuruoğlu, 2014; Gündoğan, 2015; Demir, 2016). Bağlanma yaralanmaları bireylerin eşlerine yönelik güvenli bağlanmalarındaki zedelenmeyi ifade ettiği için güvenli ya da güvensiz bağlanma ile çift uyumu arasındaki ilişkilerin benzerlik göstereceği düşünülmüştür. Araştırma bulguları incelendiğinde güvensiz bağlanma ile evlilik uyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir (Özmen ve Atik, 2010; Shaker vd., 2011). Meyers ve Landsberger (2002) tarafından yapılan çalışmada güvenli bağlanma ile evlilik

doyumunu arasında pozitif yönde, güvensiz bağlanma arasında negatif yönde ilişki olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bağlanma yaralanmaları deneyimi bireylerin eşlerine yönelik güven düzeylerini, yakınlıklarını önemli derecede sınırlandırmaktadır (Johnson, 1996). Eşler arasındaki çift doyumunu ve ilişki güvenini düşürmektedir (Makinen, 2004). Eşe yönelik güven, yakınlık ve doyum önemli derecede etkileyerek düşüren ve güvenli bağlanmanın bozulmasını ifade eden bağlanma yaralanmaları, ilişkiye verdiği zararlardan ötürü bireylerin evliliklerine uyumlarını önemli ölçüde etkileyecektir. Güvenli bağlanmanın evlilik doyumunu artırdığı, güvensiz bağlanmanın düşürdüğü bilinmektedir. Bu doğrultuda güvenli bağlanmayı yaralayan ve ortadan kaldıran bağlanma yaralanması deneyiminin evlilik uyumunu düşürmesi beklenen bir sonuçtur.

Son olarak özel gereksinimli çocuğu olan bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Bu doğrultuda Beş Faktör Kişilik Özellikleri olan nevrotizizm, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk ile ÇUÖ toplam puanları arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre bireylerin nevrotizizm düzeyleri arttıkça çift uyumu düzeyleri azalmakta, nevrotizizm düzeyleri azaldıkça çift uyumu düzeyleri artmaktadır. Nevrotizm düzeyi yüksek bireylerin duygusal iniş çıkışları olan, kaygılı, stresli özellikleri çift uyumundaki bu düşüşü açıklayabilir. Bireylerin dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk puanları arttıkça çift uyumları artmakta ve dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk puanları azaldıkça çift uyumu puanları azalmaktadır. Literatürde beş faktör kişilik özellikleri ile çift/evlilik uyumu arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmaların bulguları incelendiğinde Bouchard vd. (1999) çift uyumu ile nevrotizizm arasında negatif yönde; dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuşlardır. Cook vd. (2005) tarafından yapılan çalışmanın bulguları da benzer şekilde nevrotizizm ile evlilik uyumu arasında negatif yönde; dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulgulanmıştır. Yapılan diğer çalışmaların bulgularında da benzer şekilde ilişkiler olduğu görülmüştür (Joshi ve Thingujam, 2009; Yurdakul, 2019). Çift/evlilik uyumu ile yakın bir kavram olan evlilik doyumunu ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki

ilişkilerin araştırıldığı çalışmaların bulguları incelendiğinde Amiri vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada ve Ahadi (2008) tarafından yapılan çalışmada evlilik doyumu ile nevrozizm arasında negatif yönde; dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmadan elde edilen bulgular ile literatürde yer alan çalışmaların bulgularının örtüştüğü söylenebilir. Başka bir ifadeyle, nevrozizm düzeyi düşük, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyleri yüksek bireylerin çift uyum düzeyleri yüksek; nevrozizm düzeyi yüksek, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyleri düşük bireylerin çift uyum düzeyleri düşük olacaktır.

Bu çalışma kapsamında değişkenlere ilişkin olarak yapılan regresyon analizleri ile ilk olarak özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özelliklerinin bağlanma yaralanmalarını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinden nevrozizmin, dışadönüklüğün, deneyime açıklığın, yumuşak başlılığın, sorumluluğun bağlanma yaralanmalarını anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. İkinci olarak özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özelliklerinin çift uyumlarını yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde Beş Faktör Kişilik Özelliklerinden nevrozizmin, dışadönüklüğün, deneyime açıklığın, yumuşak başlılığın, sorumluluğun çift uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Üçüncü olarak özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin bağlanma yaralanmalarının çift uyumunu yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde bağlanma yaralanmalarının çift uyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Son olarak özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmalarının aracı rolü incelenmiştir. Bu doğrultuda Baron ve Kenny (1986)'nin aracı rol analizi modeline göre her bir kişilik özelliği için ayrı ayrı aracılık rolü incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda nevrozizm, yumuşak başlılık ve sorumluluk ile çift uyumu arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmalarının kısmi aracılık rolü olduğu bulunmuştur. Dışadönüklük ve deneyime açıklık ile çift uyumu arasındaki ilişkilerde bağlanma yaralanmalarının tam aracılık rolü olduğu

bulunmuştur. Bağlanma yaralanmalarıyla ilgili yapılan deneysel çalışmaların sonuçları incelendiği bağlanma yaralanmaları iyileştiren bireylerin ilişki güvenlerinin ve çift doyumlarının arttığı, bağlanma yaralanmalarının iyileştirilmesinin ilişki güveni ve çift doyumunun yordayıcısı olduğu sonucu ortaya konulmuştur. (Makinen, 2004; Makinen ve Johnson, 2006). Bu da bağlanma yaralanmalarının çift doyumunu ile ilişkili bir değişken olan çift uyumunun yordayıcısı olduğu bulgusu ile örtüştüğü şeklinde değerlendirilebilir. Bağlanma yaralanmalarıyla ilişkili olarak bağlanma stillerinin çift uyumunu yordayıp yordamadığını araştıran çalışma sonuçları incelenmiştir. Daha önce de değinildiği gibi literatürde kişilik özellikleri ile bağlanma (güvenli-güvensiz) arasında anlamlı ilişkiler olduğunu (Shaver ve Brennan, 1992; Eggert vd., 2007; Ulu ve Tezer, 2010; Özer ve Cihan Güngör, 2012; Blackwell vd., 2017); bağlanma (güvenli-güvensiz) ile çift uyumu arasında anlamlı ilişkiler olduğunu (Meyers ve Landsberger, 2002; Özmen ve Atik, 2010; Shaker vd., 2011) ve kişilik özellikleri ile çift uyumu arasında anlamlı ilişkiler olduğunu (Bouchard vd., 1999; Cook vd., 2005; Joshi ve Thingujam, 2009; Yurdakul, 2019) ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. Kişilik özellikleri, bağlanma ve çift uyumu değişkenleri arasında var olan bu ilişkilerin gerek bu çalışmanın bulguları tarafından gerekse de literatürde yer alan çalışmaların bulguları ile ortaya konulmuş olması, değişkenler arasında zincirleme ilişkilerin olma ihtimalini düşündürmekte idi ve yapılan aracılık testleri sonucunda değişkenler (kişilik özellikleri, bağlanma yaralanmaları, çift uyumu) arasında zincirleme ilişkilerin (aracılık etkisi) ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda bireylerin nevrozizm düzeyleri arttıkça bağlanma yaralanmaları düzeyleri artarken, bireylerin dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyleri arttıkça da bağlanma yaralanmaları düzeylerinin azaldığı şeklinde bir bulgu elde edildiği görülmektedir. Bu bulgu başka bir ifadeyle nevrozizm düzeyi yüksek ve dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyleri düşük bireylerin bağlanma yaralanmaları düzeyleri yüksek olurken; nevrozizm düzeyi düşük ve dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyi yüksek bireylerin bağlanma yaralanmaları düzeylerinin düşük olduğu şeklinde ifade edilebilir. Bağlanma yaralanmalarıyla

ilgili literatürde yer alan bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, aynı olayı yaşayan çiftlerden bazılarının bağlanma yaralanması deneyimlerken bazılarının deneyimlemediği bilinmektedir (Johnson, 1996; Millikin, 2000). Bu bağlamda aynı olayı deneyimleyen evli bireylerden nevrotizm düzeyi yüksek ve deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyleri düşük olanların bağlanma yaralanmaları düzeylerinin yüksek olabileceği; nevrotizm düzeyi düşük ve deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeyleri yüksek olanların bağlanma yaralanmaları düzeylerinin düşük olabileceği olduğu söylenebilir. Aynı zamanda, aynı olayı yaşamalarına rağmen bağlanma yaralanmaları deneyimleyen ve deneyimlemeyen eşlerde kişilik özellikleri açısından farklılık olduğu söylenebilir. Ayrıca, bu çalışma kapsamında katılımcıların Kişisel Bilgi Formu'nda yer alan "Özel gereksinimli (özel eğitime ihtiyaç duyan, engelli) bir çocuğunuzun olması eşinizle olan ilişkinizi etkiledi mi? Etkiledi ise nasıl etkiledi? Kısaca yazınız." şeklindeki açık uçlu soruya verdikleri yanıtlar da bireylerin aynı ya da benzer özelliklerde bir olayı deneyimlemelerine karşın yaşamlarında farklı sonuçları olduğunu göstermektedir. Katılımcıların bazıları bu soruya özel gereksinimli bir çocuklarının olmasının eşleriyle ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini ifade ederken, bazıları etkilemediğini ve bazıları ise ilişkilerinin olumlu yönde etkilendiğini, eşleriyle birbirlerine daha çok kenetlendiklerini ifade etmişlerdir. Bu yanıtlar da literatürde bağlanma yaralanmalarıyla ilgili yer alan bilgilerle örtüşmektedir.

İlgili literatürde bağlanma yaralanmalarının bağlanma ihtiyaçlarının şiddetlendiği kritik ihtiyaç anlarında ortaya çıktığı belirtilmektedir (Johnson, 1996). Johnson vd. (2001)'e göre, bağlanma yaralanmaları emeklilik, taşınma, iş değişikliği gibi geçiş; bir yakının ölümü, statünün kaybı, düşük yapma gibi kayıp; kronik bir hastalık gibi fiziksel bir tehlike ve belirsizlik zamanlarında meydana geldiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda bu çalışma için bağlanma yaralanmalarına yol açabilecek olay olarak özel gereksinimli çocuğa sahip olmak belirlenmiştir. Özel gereksinimli çocukların aileleriyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, özel gereksinimli bir çocuğun aileye girmesinin aile için stres kaynağı olduğunu (Çetinkaya ve Öz, 2000; Aral ve Gürsoy, 2007) ve ebeveynlerin evlilik ilişkisini olumsuz yönde etkilediğine (Risidal ve Singer, 2004; Sarıyıldız, 2017; Baş, 2018; Akbaş ve Işık, 2019; Karaman, 2019) dair bulgular bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında veri toplamak

amacıyla kullanılan veri toplama araçlarından *Kişisel Bilgi Formu*'nda yer alan "Özel gereksinimli (özel eğitime ihtiyaç duyan, engelli) bir çocuğunuzun olması eşinizle olan ilişkinizi etkiledi mi? Etkiledi ise nasıl etkiledi? Kısaca yazınız." şeklindeki açık uçlu soruya ilişkilerinin olumsuz yönde etkilendiğini ifade eden katılımcıların yanıtları da bu bulguları destekler niteliktedir. Katılımcıların verdikleri yanıtların bazıları şu şekildedir: "Daha çok çocuğumuzla ilgilendik.", "Etkiledi. Boşandık ve şimdi tekrar beraberiz.", "Etkiledi. Doğum kaynaklı sürekli beni suçladı.", "Kesinlikle etkiledi. Kötü yönde etkiledi. Yatağımızı ayırdık. Birbirimize zaman ayıramaz olduk.", "Sosyal hayatımız olmuyor eşimle. Benim sürekli çocuğumla ilgilenmem gerekiyor.", "Evet. Etkiledi. Ben daha çok duygusallaştım ve hassaslaştım. Eşimin ilgisine daha çok ihtiyaç duydum.", "Evet. Maalesef etkiledi. O hiçbir zaman gereken desteği vermedi bana, onun zorluğunu hiç anlayamadı.", "Benden uzaklaştı.", "Etkiledi. Birbirimizi suçladık.", "Evet etkiledi. Sık sık kavga etmeye başladık. Bana ilgilenmiyorsun diye kızıyor."

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; özel gereksinimli bir çocuk sahibi olmak evli bireylerin evlilik ilişkilerini olumsuz yönde etkileyebilecek, bağlanma yaralanmalarına yol açabilecek bir yaşam deneyimidir. Literatür ile tutarlı bir şekilde özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özellikleri, bağlanma yaralanmaları ve çift uyumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmaktadır ve kişilik özellikleri bağlanma yaralanmalarını, kişilik özellikleri çift uyumlarını ve bağlanma yaralanmaları çift uyumlarını yordamaktadır. Özel gereksinimli çocuğu olan evli bireylerin kişilik özellikleri ile çift uyumları arasındaki ilişkide kişilik özelliklerinin aracı rolü ortaya konulmuştur. Nevrotizm, yumuşak başlılık ve sorumluluk ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmaları kısmi aracı iken; dışadönüklük ve deneyime açıklık ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmaları tam aracıdır.

Bu araştırma bağlanma yaralanmaları kavramı ile ilgili yapılan ilk nicel çalışmadır. Bu çalışma kapsamında evlilikte bağlanma yaralanmaları kavramının; kişilik özellikleri ve çift uyumu ile ilişkileri incelenmiştir. Evlilikte bağlanma yaralanmalarının farklı kişisel ve ilişkiyel değişkenlerle olası ilişkilerini inceleyen yeni çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma kapsamında

bağlanma yaralanmalarını ortaya çıkarabilecek kritik olay/durum olarak özel gereksinimli çocuk sahibi olma belirlenmiştir. Düşük yapmış bireyler, bir yakınıni kaybetmiş evli bireyler, kronik bir hastalık geçirmiş evli bireyler, emekli olmuş evli bireyler gibi farklı özellikteki örneklem grupları üzerinde evlilikte bağlanma yaralanmaları ve ilgili değişkenleri içeren çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma kapsamında bağlanma yaralanmalarının kişilik özellikleri ve çift uyumu ile ilişkileri incelenmiştir. Ancak bağlanma yaralanmalarının demografik değişkenlerle (cinsiyet, yaş, eğitim durumu, evlilik süresi, evlilik biçimi vs.) ilişkileri incelenmemiştir. Bu değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve ilgili değişkenlerle ilişkilerini inceleyen çalışmalar yapılabilir. Bu çalışma kapsamında kişilik özelliklerinin çift uyumunu yordadığı ve kişilik özellikleri ile çift uyumu arasındaki ilişkide bağlanma yaralanmalarının aracı rolü olduğu bulunmuştur. Bireylerin nevrozizm düzeyleri artıkça, yumuşak başlılık ve sorumluluk düzeyleri azaldıkça bağlanma yaralanmalarının arttığı ve bağlanma yaralanmaları artıkça da çift uyumlarının azaldığı söylenebilir. Ayrıca dışadönüklük ve deneyime açıklık düzeyleri artıkça bağlanma yaralanmaları azalmakta ve bağlanma yaralanmaları azaldıkça da çift uyumları artmaktadır. Bu doğrultuda bağlanma yaralanması deneyimleyen evli bireylerin nevrozizm düzeylerini azaltmaya, dışadönüklük, deneyime açıklık, yumuşak başlılık, sorumluluk düzeylerini artırmaya yönelik müdahaleler yapılabilir. Bu çalışma kapsamında veri toplanan çalışma grubu cinsiyete göre eşit dağılmamaktadır. Cinsiyete göre daha eşit dağılım olan çalışma grupları ile çalışmalar yapılabilir. Ayrıca evlilikte bağlanma yaralanmaları evli bireyler üzerinde ve bireysel olarak değerlendirilerek incelenmiştir. Bağlanma yaralanmalarının evli çiftler ile çift bağlamında dyadic olarak incelendiği çalışmalar yapılabilir. Evlilikte Bağlanma Yaralanmaları düzeyi yüksek olan bireylerin bağlanma yaralanmalarını iyileştirmeye yönelik Bağlanma Yaralanmaları Çözüm Modeli uyarlanarak deneysel çalışmalar yapılabilir ya da bağlanma yaralanmalarını onarmaya yönelik müdahale programları geliştirilebilir. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların bazıları özel gereksinimli çocuklarının olmasının evlilik ilişkilerini daha da güçlendirdiğini ifade ederken bazıları da bu durumun evlilik ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini ifade edilmiştir. Benzer olumsuzluk (kritik olay) yaşamalarına karşın bağlanma yaralanmaları deneyimleyen ve deneyimlemeyen, evliliği daha güçlü hale gelen ve evliliği olumsuz yönde

etkilenen evli çiftlerin bireysel ve ilişkisel özelliklerini inceleyen ve karşılaştıran çalışmalar yapılabilir. Çift ve evlilik terapisi klinik uygulamalarında, bağlanma yaralanmalarını ortaya çıkarabilecek risk faktörleri göz önünde bulundurularak bu alanlara yönelik güçlendirmeye yönelik müdahaleler yapılabilir. Özel gereksinimli çocuk sahibi olan ebeveynlerin evlilik ilişkilerini güçlendirmek, evlilik sorunlarını önlemek ve iyileştirmek amacıyla özel gereksinimli çocuk sahibi çiftlere yönelik bireysel ve çift olarak psikolojik destek alabilmelerine yönelik politikalar düzenlenebilir. Evlenmeyi düşünen çiftlere yönelik olarak kişilik özellikleri göz önünde bulundurularak evlilik öncesi eğitim ve psikolojik danışma destekleri verilmeye yönelik politikalar düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

Ahadi, B. (2008). Relationship between personality and marital satisfaction. *Contemporary Psychology, Biannual Journal of The Iranian Psychological Association*, 2(2), 31-36.

Akbaş, E., Işık, A. (2019). Özel gereksinimli çocuklara sahip olan ailelerin evlilik yaşamına toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşım. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(2), 93-110.

Amiri, M., Farhoodi, F., Abdolvand, N., Bidakhvidi, A. R. (2011). A study of the relationship between Big-five personality traits and communication styles with marital satisfaction of married students majoring in public universities of Tehran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 30, 685-689.

Aral, N., Gürsoy, F. (2007). *Özel eğitim gerektiren çocuklar ve özel eğitime giriş*. İstanbul: Morpa.

Bacanlı, H., İlhan, T., Aslan, S. (2009). Beş Faktör kuramına dayalı bir kişilik ölçeğinin geliştirilmesi: Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi (SDKT). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 261-279.

Baron, R. M., Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.

Baş, A. B. (2018). *Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynler ile normal gelişim gösteren çocuğa sahip ebeveynlerin yalnızlık düzeyleri ve evlilik doyumu ile ilişkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi SBE, İstanbul.

Blackwell, D., Leaman, C., Tramposch, R., Osborne, C., Liss, M. (2017). Extraversion, neuroticism, attachment style and fear of missing out as predictors of social media use and addiction. *Personality and Individual Differences*, 116, 69-72.

Bouchard, G., Lussier, Y., Sabourin, S. (1999). Personality and marital adjustment: Utility of the Five-factor model of personality. *Journal of Marriage and The Family*, 651-660.

Bowlby, J. (2015). *Kaybetme*. (N. Nirven, N. Diner, Çev.). İstanbul: Pinhan.

Byrne, E. A., Cunningham, C. C. (1985). The effects of mentally handicapped children on families – a conceptual review. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 26(6), 847-864.

Cattell, R. B. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate Behavioral Research*, 1(2), 245-276.

Cattell, R. B., Butcher, H. J. (1968). *The prediction of achievement and creativity*. New York: Ardent Media.

Cloutier, P. F., Manion, I. G., Walker, J. G., Johnson, S. M. (2002). Emotionally focused interventions for couples with chronically ill children: a 2-year follow-up. *Journal of Marital and Family Therapy*, 28(4), 391-398.

Cook, D. B., Casillas, A., Robbins, S. B., Dougherty, L. M. (2005). Goal continuity and the “big five” as predictors of older adult marital adjustment. *Personality and Individual Differences*, 38(3), 519-531.

Çetinkaya, Z., Öz, F. (2000). Serebral palsili çocuğu olan annelerin bilgi gereksinimlerinin karşılanmasına planlı bilgi vermenin etkisi. *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 4(2), 44-51.

Çokluk, Ö. S., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, S. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve Lisrel uygulamaları*. Ankara: Pegem.

Damiani, V. (1999). Responsibility and adjustment in siblings of children with disabilities: update and review. *Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services*, 80(1), 34-40.

Demir, D. (2016). *Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve kişilerarası problem çözme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul.

Doğan, İ. (2007). *Sosyoloji kavramlar ve sorunlar*. Ankara: Pegem.

Eggert, J., Levendosky, A., Klump, K. (2007). Relationships among attachment styles, personality characteristics, and disordered eating. *International Journal Of Eating Disorders*, 40(2), 149-155.

Erden-İmamoğlu, S. (2009). *Kişilerarası İlişkiler*. İstanbul: Yeni İnsan.

Erdoğan Taycan, S. E., Çepik Kuruoğlu, A. Ç. (2014). Evlilik uyumu ile bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 25(1), 9-18.

Erkuş, A. (2011). *Davranış bilimleri için bilimsel araştırma süreci* (3.Baskı). Ankara: Seçkin.

Fışiloğlu, H., Demir, A. (2000). Applicability of the dyadic adjustment scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 16(3), 214-218.

Frankel, J. R., Wallen, N. E., Hyun, HH (2012). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.

Gündoğan, M. (2015). *Eşlerin bağlanma tarzları ile çift uyum düzeyi arasındaki ilişkinin araştırılması*. (Tipta Uzmanlık Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi TF, Eskişehir.

Hardman, M. L., Drew, C. J., Egan, M. W. (1996). Human exceptionality: society. *School, and Family (5th Ed.) Needham Heights, MA: Allyn and Bacon, Simon and Shuster*.

Heaven, P. C., Da Silva, T., Carey, C., Holen, J. (2004). Loving styles: relationships with personality and attachment styles. *European Journal Of Personality*, 18(2), 103-113.

Herman, J. L. (1992). Complex PTSD: A syndrome in survivors of prolonged and repeated trauma. *Journal of Traumatic Stress*, 5(3), 377-391.

Johnson, S. M. (1996). *The practice of emotionally focused marital therapy: creating connection*. Brunner/Mazel.

Johnson, S. M., Makinen, J. A., Millikin, J. W. (2001). Attachment injuries in couple relationships: a new perspective an impasses in couples therapy. *Journal of Marital and Family Therapy*, 27(2), 145-155.

Joshi, S., Thingujam, N. S. (2009). Perceived emotional intelligence and marital adjustment: examining the mediating role of personality and social desirability. *Journal of The Indian Academy of Applied Psychology*, 35(1), 79-86.

Karaman, Z. (2019). *Normal Gelişim Gösteren Çocuğu Olan Ebeveynler ile Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Ebeveynlerin Algıladıkları Eş Desteği ve Evlilik Doyumu Düzeylerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi EBE, İzmir.

Karasar, N. (2009) *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kaya, F. Ş., Karahasanoğlu, G. (2019). Üniversite öğrencilerinde aşka ilişkin tutumlar, kişilik özellikleri ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 51-62.

Lopez, J. L., Riggs, S. A., Pollard, S. E., Hook, J. N. (2011). Religious commitment, adult attachment, and marital adjustment in newly married couples. *Journal of Family Psychology*, 25(2), 301-309.

Lussier, Y., Sabourin, S., Turgeon, C. (1997). Coping strategies as moderators of the relationship between attachment and marital adjustment. *Journal of Social and Personal Relationships*, 14(6), 777-791.

Makinen, J. A. (2004). *Resolving attachment injuries in couples: relating process to outcome*. (Doctoral Dissertation). <https://prod-ruor.uottawa.ca/handle/10393/29138> sayfasından erişilmiştir.

Makinen, J. A., Johnson, S. M. (2006). Resolving attachment injuries in couples using emotionally focused therapy: steps toward forgiveness and reconciliation. *Journal Of Consulting and Clinical Psychology*, 74(6), 1055-1064.

Mertler, C. A., Vannatta, R. A. (2005). *Advanced and multivariate statistical procedures*, Glendale.

Meyers, S. A., Landsberger, S. A. (2002). Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 9(2), 159-172.

Millikin, J. W. (2000). *Resolving attachment injuries in couples using emotionally focused therapy: a process study*. (Doctoral Dissertation). <https://vtechworks.lib.vt.edu/handle/10919/27740> sayfasından erişilmiştir.

Nemecek, S., Olson, K. R. (1999). Five-Factor personality similarity and marital adjustment. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 27(3), 309-317.

Nixon Speechley, K. N., Noh, S. (1992). Surviving childhood cancer, social support, and parents' psychological adjustment. *Journal of Pediatric Psychology*, 17(1), 15-31.

Noftle, E. E., Shaver, P. R. (2006). Attachment dimensions and the big five personality traits: associations and comparative ability to predict relationship quality. *Journal of Research in Personality*, 40(2), 179-208.

Özer, A., Cihan-Güngör, H. (2012). Yükleme tarzları, bağlanma stilleri ve kişilik özelliklerine göre evlilik uyumu. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 11-24.

Özmen, O., Atik, G. (2010). Attachment styles and marital adjustment of Turkish married individuals. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 367-371.

Quittner, A. L., DiGirolamo, A. M. (1998). Family adaptation to childhood disability and illness. In R. T. Ammerman and J. V. Campo (Eds.), *Handbook of pediatric psychology and psychiatry, Vol. 2. Disease, injury, and illness* (p. 70-102). Allyn and Bacon.

Risdal, D., Singer, G. H. (2004). Marital adjustment in parents of children with disabilities: a historical review and meta-analysis. *Research and Practice For Persons With Severe Disabilities*, 29(2), 95-103.

Sarıyıldız, D. (2017). *Özel eğitime gereksinim duyan çocukların annelerinin evlilik uyumunun incelenmesi*, (Yayımlanmış Doktora Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi SBE, İstanbul.

Senchak, M., Leonard, K. E. (1992). Attachment styles and marital adjustment among newlywed couples. *Journal Of Social and Personal Relationships*, 9(1), 51-64.

Shaker, A., Fathi-Ashtiani, A., Mahdavian, A. (2011). The relationship of attachment styles and mental health with marital adjustment in couples. *Journal of Behavioral Sciences*, 5(2), 179-184

Shaver, P. R., Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the big five personality traits: their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18(5), 536-545.

Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equation models. *Sociological Methodology*, 13, 290-312.

Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: new scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and The Family*, 38(1), 15-28.

Stack, S., Eshleman, J. R. (1998). Marital status and happiness: a 17-nation study. *Journal of Marriage and The Family*, 60(2), 527-536.

Tabacknick, B. G., Fidell, L.S. (2015). Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı (M.Baloğlu, Çev.Ed.). Ankara: Nobel.

Terzi İlhan, S. (2020). Özel Gereksinimli Çocuğu Olan Evli Bireylerin Kişilik Özellikleri ile Çift Uyumları Arasındaki İlişkide Bağlanma Yaralanmalarının Aracı Rolü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi EBE, Ankara.

Tutarel Kışlak, Ş., Çavuşoğlu, P. Ş. (2006). Evlilik uyumu, bağlanma biçimleri, yüklemeler ve benlik saygısı arasındaki ilişkiler. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 9(9), 61-68.

Turanlı, P. (2010). Orta yetişkinlikte evlilik uyumu ile benlik saygısı ve bağlanma stilleri arasındaki ilişkinin saptanması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi SBE, İstanbul.

Tuzcu, A. (2017). Evli bireylerde kişilik özelliklerinin evlilik uyumu ve evlilik doyumu üzerine etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Türk, B. B. (2016). Yetişkinlerde bağlanma biçimleri kişilik özellikleri ve bu özelliklerin ruhsal sorunlarla ilişkisinin araştırılması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi SBE, İstanbul.

Ulu, I. P., Tezer, E. (2010). Adaptive and maladaptive perfectionism, adult attachment, and big five personality traits. *The Journal of Psychology*, 144(4), 327-340.

Yurdakul, Y. (2019). *Beş Faktör Kişilik Özellikleri ve Karanlık Üçlü Kişilik Özelliklerinin Eş Uyumu ile Olan İlişkileri: Evli Çiftlerde Kesitsel Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi SBE, İstanbul.

Zimbardo, P. G., Gerrig, R. J. (1996). *Psychology and Life*. Australia: Pearson.